הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

5 ביולי 2017

תודה לקרנות על תמיכתן בכנס:

קרן רוטשילד קיסריה | קרן עזריאלי ישראל | הקרן המשפחתית ע"ש תד אריסון | יד הנדיב

תכנית הכנס

09:00	רישום והתכנסות פתיחת סטודיו "מילה טובה"
09:30	דברי פתיחה	שיחה על פילנתרופיה ודמוקרטיה - פרופ' משה הלברטל וד"ר ליעד מודריק
10:45	פרספקטיבות על פילנתרופיה: זהות ישראלית, תדמית ציבורית וזווית ממשלתית תובנות משלוש קבוצות עבודה
11:45	הפסקה
12:15	קפה פילנתרופיה - דיון בסוגיות מפתח סביב שולחנות עגולים
13:30	ארוחת צהריים
14:30	אלטרואיזם בטבע - פרופ' ארנון לוטם
15:00	דברי סיכום

פילנתרופיה וזהות ישראלית

יו"ר: עדינה שפירא, תמר גלאי גת
חוקרת: נועה קראוז להב
חברי הקבוצה: ברק לוזון, ג'אדה זועבי, יהודית יובל רקנאטי, נעם לאוטמן, עדינה שפירא, עדנה פסט, פיליפ וייל, קארן וייס, שלומית דה- פריס
הנחיה: מיה לפיד עדות, גליה פיט

התדמית הציבורית של הפילנתרופיה בישראל

יו"ר: שוקי ארליך, טלי יריב-משעל
חוקר: גיא שולץ
חברי הקבוצה: אורני פטרושקה, אלי הורוביץ, גליה גרנות, חיים דהאן, יעל שלגי, יעקב בורק
הנחיה: טליה חורב, גליה פיט

פילנתרופיה בהיבט הממשלתי

יו"ר: חנוך ברקת, אלי בוך
חוקר: פרופ' יורם מרגליות
חברי הקבוצה: אלי פלאי, אמיר הלוי, יואל קרסו, סועאד דיאב, עופי זיסר, רונית סגלמן, רונית עמית, שולה מוזס
הנחיה: סיגל יניב פלר, גליה פיט

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

פילנתרופיה היא ביטוי בעל ערך של מעורבות אזרחית והיא מתבטאת כנתינה וולונטרית של משאבים, מתוך רצון עמוק וכנה להיטיב עם החברה.

בעשרים השנים האחרונות צמח והתמקצע תחום הפילנתרופיה בישראל. הממשקים בין הפילנתרופיה למגזרים האחרים - הציבורי, החברתי והעסקי, התפתחו מאד והיקף הפעילות ומספר העוסקים בו גדל. קהילת הפילנתרופיה הישראלית המתפתחת משפיעה בדרכיה המגוונות על נושאים חברתיים, קהילתיים וכלכליים ומעצבת אותם.

בראייה היסטורית, השדה הפילנתרופי בישראל התפתח מתוך ולצד תמיכה פילנתרופית יוצאת דופן של קהילות יהודיות בחו"ל והקשר הזה מהווה יסוד משמעותי בעיצובה של עשיה פילנתרופית ישראלית.

הכנס הישראלי לפילנתרופיה נועד ליצור הזדמנות ומרחב ייחודי לשיח מקומי ומקצועי, עבור הקהילה הפילנתרופית בישראל; שיח המבוסס על ערכים ומעורבות חברתית ומתוך רצון לחקור את מקומה של הפילנתרופיה ותפקידה בחיזוק החברה בישראל. אנו מקווים ומקוות שהכנס יהווה הזדמנות לביסוס מסורת מתמשכת של התכנסות על מנת לתרום להבניית שפה משותפת, ולחשיפת מאפייניה הייחודים של העשייה הפילנתרופית הישראלית ובישראל, לפיתוח דיון אודות תרבות של נתינה ועשייה פילנתרופית ישראלית ייחודית, לפיתוח מגוון של כלים והתייחסות לתנאים מיטביים לצמיחה של פילנתרופיה ישראלית אפקטיבית.

לקראת הכנס נפגשו במשך החודשים האחרונים שלוש קבוצות עבודה, בהשתתפות תורמים ואנשי מקצוע בקרנות, בליווי חוקרים מהמכון למשפט ופילנתרופיה, לדיון מעמיק בסוגיות הקשורות לזהות, לתדמית הציבורית ולהיבט הממשלתי של פילנתרופיה ישראלית.

עיקרי התובנות מעבודת הקבוצות מובאים להלן. חשוב להבהיר: תובנות אלו מבוססות על נקודות המבט של משתתפי הקבוצות כפי שהם באו לידי ביטוי בדיונים שהתקיימו. אין בהן היומרה לאפיין בצורה סגורה ומוחלטת את הפילנתרופיה הישראלית המתהווה, אלא להוות הזמנה לדיון ולהעמקה בסוגיות הללו כחלק מתהליך הבניית הקהילה הפילנתרופית בישראל.

יתרה מזו, מעבר להעמקה בתכנים המוצעים כאן, אנו שואפים גם להרחבת היריעה ביחס לסוגיות לדיון, בפרט ביחס לממשקים של הפילנתרופיה הישראלית עם גופים ומוסדות בחברה. חברי הקהילה מוזמנים להשתלב בקבוצות העבודה וליזום הקמת קבוצות עבודה נוספות.

الأعمال الخيريّة والتصدق هي انعكاس ذو قيمة للمشاركة المدنيّة وهي تتجلّى في المنح الطوعيّ للموارد، بدافع الرغبة القويّة والصادقة لجلب المنفعة للمجتمع.

في العقدين الأخيرين تطوّر مجال الأعمال الخيريّة والتصدق في إسرائيل وأصبح مهنيًّا. تطوّرت بقدر كبير جدًّا نقاط التماس بين الأعمال الخيريّة والتصدق والقطاعات الأخرى– الجماهيريّة، الاجتماعيّة وعالم الأعمال، وازداد حجم الأنشطة وكذلك عدد المنخرطين فيها. يؤثّر الناشطون في مجال الأعمال الخيريّة والتصدق الإسرائيليّة، والذين يتطوّرون باستمرار وفقًا لأساليبهم المتنوّعة، في القضايا الاجتماعيّة، المجتمعيّة والاقتصاديّة ويعملون على صياغتها. من منظور تاريخيّ، فقد تطوّر حقل الأعمال الخيريّة والتصدق في إسرائيل من داخل وإلى جانب الدعم الخيريّ الاستثنائيّ للجماعات اليهوديّة في خارج البلاد، كما أنّ هذه العلاقة تشكّل قاعدة هامّة في بلورة الأعمال الخيريّة والتصدق الإسرائيليّة.

يهدف المؤتمر الإسرائيليّ للأعمال الخيريّة والتصدق إلى خلق فرصة وحيّز خاصّين للخطاب المحلّيّ والمهنيّ، من أجل الناشطين في مجال الأعمال الخيريّة والتصدق في إسرائيل، يستند هذا الخطاب إلى القيم والمشاركة الاجتماعيّة، وينطلق من الرغبة في دراسة مكان ودور الأعمال الخيريّة والتصدق في تعزيز المجتمع في إسرائيل. نأمل أن يشكّل هذا المؤتمر فرصة لترسيخ تقليد متواصل من اللقاءات من أجل الإسهام في بناء لغة مشتركة، وكشف المميّزات الخاصّة لأنشطة الأعمال الخيريّة والتصدق الإسرائيليّة وفي إسرائيل، وتطوير نقاش بشأن ثقافة العطاء والنشاط الخيريّ الإسرائيليّ ذي الخصوصيّة، وتطوير آليّات متنوّعة والتطرّق إلى الظروف الأمثل لتطوّر الأنشطة الخيريّة والتصدق الإسرائيليّة الناجعة.

التقت قبيل انعقاد المؤتمر على مدى الأشهر الأخيرة ثلاث مجموعات عمل، مكوّنة من متبرّعين ومختصّين في الصناديق الخيريّة والتصدق بمرافقة باحثين من معهد القانون والأعمال الخيريّة والتصدق، وذلك لمناقشة القضايا ذات الصلة بالهويّة، الصورة العامّة، والبعد الحكوميّ للأعمال الخيريّة والتصدق الإسرائيليّة.

نورد هنا التبصّرات الأساسيّة من عمل المجموعات. من الهامّ التوضيح أنّ هذه التبصّرات تستند إلى وجهات نظر المشاركين في المجموعات كما تمّ التعبير عنها في النقاشات التي دارت بينها، وهي لا تدّعي أنّ بوسعها أن تصف بشكل تامّ ومطلق الأعمال الخيريّة والتصدق الإسرائيليّة التي تتشكّل، بل إنّها تشكّل دعوة للنقاش والتعمّق في هذه القضايا كجزء من سيرورة هيكلة المجموعات الناشطة في مجال الأعمال الخيريّة والتصدق في إسرائيل.

علاوة على التعمّق في المضامين المقترحة هنا، فإنّنا نطمح أيضًا إلى فسح المجال بقدر أكبر في ما يتعلّق بقضايا النقاش، وخصوصًا بالنسبة لنقاط التماس بين الأنشطة الخيريّة والتصدق الإسرائيليّة وهيئات ومؤسّسات في المجتمع. الأعضاء النشطاء في مجال الأعمال الخيريّة والتصدق مدعوّون للانخراط في مجموعات العمل وتشكيل مجموعات عمل مُدمَجة أخرى.

פילנתרופיה וזהות ישראלית

עיקרי הדיון

- אילו מאפיינים ייחודיים של תרבות ישראלית מעצבים את הפילנתרופיה שאנו מיישמים?
- אילו מרכיבים של דת ומסורת נוכחים בנתינה הפילנתרופית?
- כיצד זהויות ותפישות פוליטיות שונות משפיעות על בחירותינו בשדה הפילנתרופי?
- כיצד מתעצבת תפישת הזהות והתפקיד שלנו כאנשי ונשות מקצוע ישראלים?
- כיצד באים לידי ביטוי זהויות, נרטיבים ואתוסים לאומיים בבחירות הפילנתרופיות שאנו עושים?
- כיצד מעצבות סוגיות בין-דוריות משפחתיות וחברתיות את דרכי הנתינה שלנו?
- מה תפקידו של ההיבט המעמדי בעשייתנו הפילנתרופית ובהקשר של החברה הישראלית?

סוגיות אלו ואחרות נבחנו במסגרת דיוני הקבוצה, ומוצעות לדיון המשך בכנס זה, ואף מעבר לו. הקבוצה דנה בשאלות של פילנתרופיה וזהות - אישית וקבוצתית - במשמעויות החברתיות, הבין-דוריות, התרבותיות והאישיות של עשייה פילנתרופית, ובדרכים בהן מתעצבת תפיסת הזהות העצמית והתפקיד של פילנתרופים ואנשי מקצוע ישראלים.

הדיון נעשה מההיבט החברתי-סוציולוגי, כאשר הספרות המחקרית בתחום הסוציולוגיה של הפילנתרופיה משמשת כמסגרת תיאורטית. ספרות זאת מתאפיינת ברובה בנטייה לבחינה חשדנית של עולם "פילנתרופית העילית", ומתמקדת בפריבילגיות המעמדיות שהפילנתרופיה מאפשרת ומשמרת בעבור חברי ה"אליטות".

גם בשיח הציבורי-תקשורתי בישראל ניכר כי העיסוק בפילנתרופיה של בעלי הון מתמקד בעיקרו בבחינה ספקנית של מניעי הפילנתרופים, ואינו מאפשר דיון מעמיק בסוגיות של נתינה ומגוון משמעויותיה. על רקע זה, ועם התהוותה של קהילה פילנתרופית בישראל, נראה כי הפניית המבט פנימה ובחינת שאלות של זהות עצמית ועשייה פילנתרופית - הן חיוניות לשיח ההולך ומתגבש.

הדיון שהתקיים מראה כיצד חקירה עצמית זהותית עשויה ללמד על מורכבותה של תופעת הנתינה ועל ייחודיותו של שדה הפילנתרופיה הישראלי, ולהציע פרשנויות חדשות ומקוריות הן בעבור חוקרי פילנתרופיה והן בעבור שחקנים וארגונים בשדה. דיון זה הוא חלק משיח ראשוני אך מתפתח אודות רב-הממדיות, השונות והדינאמיות של עולם הפילנתרופיה הישראלי; אודות מגוון תפישות העולם ונקודות המבט של השחקנים הפועלים בו; ואודות ההתמודדויות של פילנתרופים ואנשי מקצוע במציאות החברתית המורכבת של ישראל 2017.

תרומתו של שיח שכזה תלויה לא רק בתכניו ובסוגיות שיידונו בו, אלא גם ובעיקר בהיותו שיח מכליל המאפשר לשחקנים השונים שפועלים בשדה להשמיע את קולם ולהביא את תפישות עולמם. הצטרפותם לשיח של פילנתרופים ופילנתרופיות ואנשי ונשות מקצוע נוספים המגיעים מקבוצות מגוונות של החברה הישראלית, תתרום להרחבתו והעמקתו של הדיון ולשרטוט תמונה מלאה ועשירה יותר של פילנתרופיה ישראלית והדרכים בהן היא מעוצבת.

התדמית הציבורית של הפילנתרופיה בישראל

עיקרי הדיון

הקבוצה התכנסה משום שבקרב העוסקים בתחום רווחת תחושה שיש יחס שלילי כלפי הפילנתרופיה בישראל, ומידה משמעותית של חשדנות כלפי פילנתרופים. תחושה זו מגובה בניסיון עבודה בשטח, בהיכרות בלתי-אמצעית עם רחשי לב הבאים לידי ביטוי תוך כדי עיסוק בפילנתרופיה, ובמסרים שמופצים מעת לעת באמצעי התקשורת. התחושה אף אוששה בסקר שערכה הקבוצה (ושיוצג במהלך הכנס).

מתוך אמונה משותפת שהפילנתרופיה היא כוח שמיטיב עם החברה בישראל, הקבוצה מעוניינת להכשיר את הקרקע ליצירת יחס חיובי יותר כלפיה בקרב הציבור. מטרת הקבוצה היתה לדון באופי הסנטימנט הציבורי כלפי פילנתרופיה ופילנתרופים, ולבחון דרכים אפשריות להשפיע על עמדות הציבור.

חשוב לציין כי אחת מהנחות היסוד והמשמעותיות של הקבוצה היתה כי בחינת האפשרות לשינוי תדמית ציבורית חייבת להתחיל מה"בית". כלומר, עלינו לבחון את הפרקטיקות וההתנהלות שלנו כאנשי ונשות פילנתרופיה, ולשאול כיצד אלו משפיעים על התדמית הציבורית, מהן הדרכים לייעל ולשפר אותה, וכיצד שינוי דרכי ההתנהלות יכול להשפיע על תפיסת הציבור הרחב את העשייה. עם הכרה בכך שיצירת תדמית היא פעולה הנמשכת על-פני שנים, הקבוצה מציעה התכוננות ארוכת טווח, כאשר התובנות העיקריות שהיא הגיעה אליהן הן:

- יש לשקוד על בניית קהילה פילנתרופית שבה יידונו ויילמדו נושאים המצויים ביסוד העשייה הפילנתרופית הישראלית. ביניהם: היקף האחריות החברתית, ערכים חברתיים ודמוקרטיים, גיוון בצרכים החברתיים ובמניעים הפילנתרופיים, מקורות ההשראה לעשייה פילנתרופית, גבולות חברתיים וערכיים וכדומה. בתוך הדיון הנמשך בקהילה הפילנתרופית יש לחתור להבנת הנסיבות המשפיעות על היווצרות התדמית של פילנתרופיה במציאות הישראלית הייחודית.

- יש לבנות מסגרות של פיתוח ידע מקצועי בשדה הפילנתרופי והפצתו. מסגרות אלו יסייעו לבסס את הידע של הפילנרופ/ית ושל אנשי/נשות הניהול הפילנתרופי, יבססו את המעמד של אנשי המקצוע הפילנתרופי בציבור, ויעזרו לפיתוח ויצירה של נורמות מקצועיות.

- הקבוצה רואה חשיבות רבה בפיתוח דרכי נתינה מיטביות, שיבואו לידי ביטוי בפרקטיקות בשדה הפילנתרופי. מוצע שפרקטיקות אלו יידונו במסגרות שיאפשרו פיתוח מקצועי משמעותי הן של אנשי הניהול הפילנתרופי והן של התורמים עצמם בהקשר לעשייתם הפילנתרופית.

- יש ליצור שיח רחב עם הציבור, תוך פיתוח שפה מתאימה באופן שיאפשר התמודדות כנה ואמיצה עם המתח המובנה בין הנתינה הפילנתרופית ובין התפיסה הציבורית את הנתינה. את השיח יש לקיים ביחס לסביבות פעולה שונות כגון: עמותות, ציבור מוטבים, ממשלה, תקשורת, אקדמיה, פילנתרופים בכוח והציבור הרחב. לכל אחת מסביבות הפעולה הללו מאפיינים ייחודיים, המציבים אתגרים מסוגים שונים לעצם קיומו של שיח פתוח.

- עלו בקבוצה רעיונות ליצירת שיח ציבורי פורה יותר, באמצעות כלי מדיה, תוך ניסיון להתמודד עם מודעות והבנה חלקיים של קהלים שונים לגבי אופי הפעילות הפילנתרופית, משמעותה והשפעתה על החיים בישראל והפוטנציאל החברתי שלה.

- האם יש הצדקה ראויה להתערבות ולהשפעה של פילנתרופים בקביעת סדרי העדיפות של המדינה?
- האם ראויה התערבות והשפעה באמצעות פילנתרופיה בנושאים "ממלכתיים" כגון ביטחון, או "חוקתיים" כגון דת ומדינה?
- האם יש הבדל, או צריך להיות הבדל, במידת הלגיטימיות של התערבות והשפעה פילנתרופית של אזרחים ושל אחרים שאינם אזרחי המדינה?
- בהנחה שקיימת הצדקה תיאורטית ומעשית להתערבות והשפעה פילנתרופית על סדרי העדיפויות, האם ועד כמה מוטלת על הפילנתרופיה האחריות לנהוג באיפוק בהשפעתה?
- מהן הפרקטיקות המיטביות לעבודת הפילנתרופיה עם ולצד הממשלה? כיצד מייצרים הזדמנויות לשיתוף פעולה? כיצד ממנפים מיזם מוצלח? כיצד משמרים גמישות במיזם אל מול תהליכים קשיחים בגופי הממשל? האם ובאילו נסיבות יתקיים EXIT מוצלח ממיזם לטובת הטמעתו כתוכנית ממשלתית?

שאלות אלו ועוד, בדבר האתיקה בעבודה עם ממשלה והפרקטיקות המיטביות לכך עלו לדיון בקבוצת העבודה. הוסכם על הכל כי יש חשיבות לקיום דיון מתמשך, למידה מהצלחות וגם מטעויות ואף הועלתה הצעה לקיים מסגרת קבועה להעלאת קשיים ופתרונם בשיתוף עם נציגי ממשלה.

הדיון התקיים תחת טענה מרכזית מן הספרות העיונית לפיה תפקידה של פילנתרופיה, כלומר השקעת משאבים פרטיים לטובת שירותים חברתיים ומוצרים ציבוריים, הוא, לחשוף בפני הרשויות הציבוריות את ההעדפות המגוונת של הפרטים השונים בחברה. זוהי ההצדקה המרכזית לקיומה של פילנתרופיה לצידה של ממשלה.

בנוסף, בשלטון דמוקרטי המונחה על פי עקרון הרוב, יכול להיווצר מצב הידוע כ"עריצות הרוב", לפיו מיעוטים מסוגים שונים אינם זוכים למענה להעדפותיהם וצרכיהם בתחום השירותים החברתיים והמוצרים הציבוריים. זאת משום שהממשל מכוון בדרך כלל את השירותים הציבוריים לפי הבנתו את הצורך של "הבוחר החציוני". כאשר פילנתרופים תורמים למימון העדפות של מיעוטים שונים וכאשר התרומה נתמכת בהטבת מס, הם מקצים למעשה כספים מהקופה הציבורית למימון מוצרים ציבוריים שהמיעוט רוצה בהם. הטבת המס הזו, היא אמצעי של הפילנתרופיה, להפנות למעשה תקציבים ציבוריים לטובת העדפות המיעוטים.

אל מול החשש הממשי שתרומות בסכומים גבוהים ורשת הקשרים שיש לפילנתרופים/יות, תקנה להם/ן השפעה יתרה על סדרי העדיפות הממשלתיים מעבר למידה הראויה, עומדים יתרונות מסוימים של הפילנתרופיה בקידום מטרות חברתיות, שהעיקריים שבהם הם:

- יכולת **לחשוב ולתכנן לטווח ארוך ולפעול באופן מקורי** המנוגד לתפיסות המקובלות. להבדיל מפוליטיקאים או פקידים, אין מי שקוצב את כהונתם. ולהבדיל ממנהלים, או בעלי שליטה, של תאגידים, הם אינם צריכים להתמודד עם תביעות של בעלי מניות שדורשים מהם להשיא (למכסם) את רווחיהם.
- יכולת **לקחת סיכונים גדולים יותר**. הפילנתרופ/ית מסכן/ת את ההון העצמי בלבד ולכן אינו/ה מוגבל/ת בלקיחת סיכונים. המשמעות היא שיהיו הרבה פרויקטים כושלים, אך גם הצלחות גדולות.
- היותם בעלי הון עצמי ולכן יכולים **להעמיד סכומי כסף גדולים תוך זמן קצר**. זהו יתרון עצום על פני הממשלה, שלעתים פעילותה מתעכבת פרקי זמן ארוכים בשל הצורך לאשר התחייבות כספית. זהו גם יתרון על פני ארגוני החברה האזרחית שצריכים להשקיע חלק ניכר מזמנם להשיג תרומות.
- **היותם בעלי רשת קשרים חברתיים ועסקיים** שיכולים לשרת לקידום המטרה החברתית.

לסיכום, שיקולי קידום פלורליזם כמו גם מודעות לכל היתרונות הנ"ל, תומכים בהכרה של פילנתרופיה כמרכיב חיוני בדמוקרטיה.

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق

הכנס הישראלי לפילנתרופיה | 2017
المؤتمر الاسرائيلي للأعمال الخيرية والتصدق